

Мартин Шулц

НОВА СТРАТЕГИЯ ЗА ЕВРОПА

Как Европейският съюз може да възвърне своята динамика – ако има политическата воля

Европейският съюз е изграден върху идеята, че държавите могат да си сътрудничат трайно и мирно отвъд националните граници, като спазват общи правила и изграждат институции, способни справедливо да балансират различните им интереси. От прогресивна гледна точка, това означава не само съвместно управление, но и стремеж към по-справедливо разпределение на благосъстоянието и изграждане на устойчива икономика, която съхранява природните ресурси и гарантира бъдещето на следващите поколения.

Европейският съюз олицетворява ценности като свободата, демокрацията, политическия плурализъм и върховенството на правото. Това са принципи, които той не само следва във вътрешното си устройство, но и защитава в международните отношения. Поне такава е неговата основополагаща мисия.

Съюз, изправен пред поредица от дилеми

Реалността обаче показва друго. Днес Европейският съюз е все по-парализиран. Причините за това са преди всичко политически, а в някои случаи тази парализа е напълно съзнателно търсен резултат. Някои национални правителства извличат вътрешнополитически дивиденди именно чрез блокиране на общите европейски решения. Особено ясно това се вижда във външната политика и сигурността, където правото на вето позволява на една единствена държава да осуети общата позиция на целия Европейски съюз. В този контекст изборната победа на Петер Мадяр и перспективата Унгария да възстанови по-конструктивната си роля в европейските институции представляват важна първа стъпка към възстановяване на способността на ЕС да действа единно. Това обаче е само начало. Дори евентуалното завръщане на Унгария сред последователно

проевропейските държави няма да премахне структурните проблеми, пред които е изправен Европейският съюз.

Първата голяма дилема е очевидна. От икономическа гледна точка, Европейският съюз е една от най-големите световни сили. Единният европейски пазар обединява около 450 милиона граждани в една от най-богатите части на света. Политически обаче Съюзът е толкова разединен, че не успява да превърне тази икономическа мощ в геополитическо влияние. Именно принципът на единодушието във външната политика лишава Европа от способността да говори с един глас по ключовите международни въпроси. Това позволява на авторитарните режими и на силите, които подкопават международния правов ред, да се възползват от европейските разделения.

Втората дилема е свързана с драматичната промяна в трансатлантическите отношения. Традиционният съюз между повечето европейски държави, Съединените щати и Канада, който десетилетия наред беше основата на НАТО, на практика достигна своя край по време на управлението на Доналд Тръмп. Формално НАТО продължава да съществува. Но неговата същност като съюз, основан на взаимни гаранции за сигурност и колективна отбрана, вече не може да се приема за безусловно надеждна. След като самите Съединени щати отправиха военни заплахи към Дания – свой съюзник в НАТО – доверието в автоматичното действие на принципа за колективна защита неизбежно беше разклатено. В същото време, Европейският съюз така и не успя да изгради собствена ефективна архитектура за сигурност, която да може да функционира независимо при необходимост.

Оттук произтича и **третият голям проблем**. Западната коалиция в подкрепа на Украйна срещу руската агресия започва постепенно да губи своята сплотеност. До началото на втория мандат на Доналд Тръмп защитата на Украйна срещу незаконната руска инвазия се възприемаше не само като въпрос на международното право, но и като обща кауза, определяща идентичността на демократичния Запад. През последната година тази концепция беше изоставена от американската администрация. Днес политиката на Вашингтон поставя на първо място непосредствените геополитически интереси на Съединените щати, а не защитата на общите демократични ценности. В идеологическо отношение и в публичната си реторика Доналд Тръмп демонстрира далеч по-голяма близост с руския президент Владимир Путин, отколкото с който и да било европейски държавен или правителствен ръководител. Още по-тревожно е, че стремежът на Русия чрез войната да отслаби или дори да разруши европейското единство в значителна степен съвпада с политическия интерес на администрацията на Тръмп.

От всичко това произтича и **четвъртата голяма дилема** пред Европейския съюз. Европа трябваше много по-рано да направи необходимите политически изводи от променящата се международна среда. Днес е жизненоважно ЕС да задълбочи сътрудничеството си с онези държави, кои-

то също изпитват негативните последици както от политиката на Съединените щати, така и от агресивното поведение на Русия, но въпреки това остават привърженици на международен ред, основан на правото, многостранното сътрудничество и общите правила. Подобно партньорство е сравнително лесно постижимо с държави като Австралия, Нова Зеландия и Канада, както и с повечето страни в Латинска Америка, включително Бразилия и останалите членове на Меркосур. По-сложни са отношенията с Индия. Още по-трудни са контактите с редица африкански държави. А отношенията с Китай представляват едно от най-големите стратегически предизвикателства пред европейската външна политика. Проблемът е, че Европейският съюз все още не е достатъчно подготвен за подобен тип глобални партньорства. Още по-сериозно е, че Европа все още не е осъзнала необходимостта да промени начина, по който изгражда тези отношения. Светът вече не приема отношения, основани на покровителство или наставничество. Истинските съюзи могат да бъдат изградени единствено върху равноправно партньорство. Колко лесно Европа може сама да отслаби потенциалните си съюзници стана видно по време на дебатите около споразумението с Меркосур. Начинът, по който част от европейските политически сили аргументираха своето противопоставяне, остави впечатление за високомерие дори сред партии, които традиционно защитават принципите на многостранното сътрудничество.

Петата дилема е свързана с Китай. Пекин също разглежда Европейския съюз като стратегически съперник, макар и не непременно като открит противник. От прагматична гледна точка, Китай има интерес от сътрудничество с Европа. Китайската икономика се нуждае от европейския пазар, както и европейската икономика продължава да разчита както на китайския пазар, така и на достъпа до ключови суровини и производствени вериги. Тази взаимна зависимост обаче не отменя фундаменталните различия. Китай остава системен конкурент на Европейския съюз. Причината не е икономическа, а политическа. Либералната демокрация, основана на индивидуалните права, върховенството на закона и свободата на гражданите, представлява ценностен модел, който е несъвместим с авторитарните политически системи.

Време за стратегически обрт

Всички тези дилеми парализират Европейския съюз именно в момент, когато той има най-голяма нужда от политическа решителност. На източната си граница Европа е изправена пред войната в Украйна. На юг конфликтът в Близкия изток все по-силно засяга сигурността в Средиземноморието. В същото време Европейският съюз рискува да бъде притиснат между стратегическите интереси на Китай, Русия и Съединените щати. И все пак Европа не е загубила своята привлекателност. Особено за държавите от Западните Балкани членството в ЕС остава най-желаната политическа и икономическа перспектива. Парадоксът е, че самият Европейски съюз вече не разполага с

политическата способност да се разширява. Приемането на нови членове също изисква единодушие между всички държави членки. В някои страни това означава и провеждането на национални референдуми — процес, който при сегашната политическа атмосфера трудно би завършил успешно. Ако държавите от Западните Балкани останат без реална перспектива за присъединяване или поне без междинен модел на интеграция, Русия и Китай лесно ще разширят икономическото и политическото си влияние в региона. Това би означавало засилване на тяхното присъствие в самото сърце на Европа.

Всичко това поставя един фундаментален въпрос: Може ли Европейският съюз в сегашния си вид — с 27 държави членки, действащи в рамките на съществуващите договори и принципа на единодушието във външната политика — да отговори успешно на тези предизвикателства? Моят отговор е категоричен: **Не**.

Ето защо смятам, че Европейският съюз се нуждае от нова стратегическа посока. Разбира се, промяната на европейските договори е изключително трудна задача. За нея също е необходимо единодушие между държавите членки, а в някои страни — и одобрение чрез национални референдуми. Именно затова трябва да използваме възможностите, които вече съществуват в действащите договори.

Един от тези инструменти е **член 20 от Договора за Европейския съюз**, който позволява на група държави да развият **засилено сътрудничество**, когато поне девет страни желаят да напреднат заедно. Този механизъм им позволява да използват институциите на Европейската комисия, Европейския парламент и Съвета на ЕС, без държавите, които не желаят да участват, да могат да блокират или забавят процеса. Същевременно системата остава отворена — всяка държава, която впоследствие реши да се присъедини към това сътрудничество, може да го направи по всяко време.

Къде може да бъде приложен този подход? На първо място — във външната политика и политиката за сигурност. Европа трябва да укрепи собствените си отбранителни способности и европейския стълб в рамките на НАТО.

На второ място — в данъчната политика. Особено важно е Европейският съюз да постигне по-ефективно облагане на големите международни технологични компании.

На трето място — в борбата срещу организираната престъпност. По-тясното полицейско и съдебно сътрудничество между желаещите държави може значително да повиши сигурността на европейските граждани.

И накрая — навсякъде, където Европейският съюз вече има правомощия, но отделни държави или групи държави възпрепятстват ефективното вземане на решения.

Предотвратяване на парализа

Разбираемо е опасението, че подобен модел би довел до „Европа на различните скорости“. Този аргумент заслужава внимание. Но според мен, подобна Европа е далеч по-добра от Европа, която остава парализирана и неспособна да действа. Последните спорове около европейската помощ за Украйна показаха колко висока може да бъде цената на институционалната безизходица.

Разбира се, засиленото сътрудничество само по себе си не решава проблема с държавите, които години наред очакват членство в Европейския съюз. Западните Балкани, както и Турция, продължават да се намират в политическа неопределеност. Затова Европа трябва да предложи реалистична междинна алтернатива. Най-важната стъпка би била предоставянето на привилегирован достъп до европейския вътрешен пазар, постепенното премахване на митническите бариери и по-дълбокото интегриране на тези държави в европейската икономика. На практика това би представлявало своеобразна зона за свободна търговия на югоизточна Европа, подобна на Европейската асоциация за свободна търговия (ЕАСТ), през която страни като Швейцария и Исландия се включиха в европейското икономическо пространство още преди пълната интеграция. Подобни идеи вече бяха подкрепени и от албанския министър-председател Еди Рама, както и от сръбския президент Александър Вучич. Европейският съюз следва сериозно да разгледа тези предложения.

Нова динамика за Европа

Прилагането на член 20 и предоставянето на специален достъп до единния пазар не представляват цялостно преосноваване на Европейския съюз. Но това вероятно е най-реалистичният инструмент, с който Европа разполага днес. Той би могъл да внесе нова динамика в политически процес, който в момента е белязан от несигурност, колебание и институционален застой. Европа на засиленото сътрудничество може да помогне за съхраняването на най-важните европейски постижения — сигурността и просперитета. А именно сигурността и икономическото благоденствие са основните предпоставки за успешната защита на демокрацията срещу нарастващото влияние на авторитарните и антиевропейските сили.

В световен план Европа трябва да работи заедно с надеждни партньори за изграждането на международен ред, основан на правила, доверие и стратегически съюзи. Целта трябва да бъде постепенното укрепване на европейската независимост в ключови области като продоволствената сигурност, енергетиката, критичните вериги за доставки, финансите и отбраната. Същевременно Европейският съюз трябва да остане място, което привлича със свободата, демокрацията и високото качество на живот.

В заключение мога да кажа, че Европа се намира на исторически кръстопът.

Ако изгради собствена архитектура за сигурност, създаде нови глобални партньорства, използва по-активно механизмите на засиленото сътрудничество и предложи реал-

на перспектива за държавите, чието присъединяване е блокирано, Европейският съюз ще може да преодолее настоящите си дилеми и да възстанови политическата си енергия. Само така Европа ще остане фактор, способен да защитава своите ценности и интереси в един все по-конкурентен и нестабилен свят.

За автора

Мартин Шулц е председател на Фондация Фридрих Еберт (Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.) и е бил депутат в 19-ия Германски Бундестаг. Бил е федерален председател на Германската социалдемократическа партия (SPD), кандидат за федерален канцлер и дългогодишен член на Европейския парламент, на който е председател в продължение на два мандата – от 2012 до 2017 г. Мартин Шулц е носител на Международната награда „Карл Велики“ (Karlspreis) за значителния си принос към укрепването на ролята на Европейския парламент и на демократичната легитимност на Европейския съюз.

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
bulgaria.fes.de

Контакт:
office.sofia@fes.de

Източник:
Neue Gesellschaft Frankfurter Hefte, 29.05.2026, бр. 6/2026
<https://www.frankfurter-hefte.de/artikel/eine-neue-strategie-fuer-europa-5036/>

Снимка:
Фондация Фридрих Еберт/Райнер Цензен

Мненията, изразени в тази публикация, принадлежат на автора/ авторите и не отразяват непременно позицията на Фондация Фридрих Еберт.

Юли 2026
© Фондация Фридрих Еберт

Повече информация по темата ще намерите тук:
bulgaria.fes.de

